

**ქუთაისის კათოლიკური ეპლუსიის ქრონიკები
(XIX საუკუნის 30-იან წლები)**

ნებისმიერ სახელმწიფოს არსებობის დღიდან აუცილებლად ჰყავს მეზობელი, აქვს სტრატეგია და, რაც ძალზედ აუცილებელია ქვეყნის შენებაში, აქვს იდეოლოგია. ცხადია, სტრატეგიას სწორედ სახელმწიფოს იდეოლოგიური კონცეფცია განსაზღვრავს. ჩვენ მეზობელი ვახსენეთ, საქართველოს ერთ-ერთი ისტორიული ტრაგედია მეზობლებთან ჭიდილი გახლდათ, ამიტომაც ქართველი სახელმწიფო მოღვაწეები მუდმივად იყვნენ სტრატეგიული პარტნიორის ძიებაში. ბიზანტია ერთ-ერთი „სასურველი“ მართლმადიდებელი ქვეყანა გახლდათ, რომელსაც ამ მიზეზის გამო ხშირად „მესიდაც“ მიიჩნევდნენ საქართველოში, გამონაკლისი პიროვნებების – „ორ კურაპალატს შორის მოქცეული მეფეებისა“ თუ ზოგიერთი ქართველი საზოგადო მოღვაწის გარდა. ხშირად, ერთი შეხედვით, არასასურველი პარტნიორიც „კურაპალატობის არმოსურნეთათვისაც“ სანატრელი ხდებოდა, ასე მოხდა საქართველოში კონსტანტინეპოლის დაცემის შემდეგ. კონსტანტინეპოლი დაიკარგა სრულიად მართლმადიდებელი სამყაროსათვის.

ქართველებმა აქტიურად დაიწყეს ახალი პოლიტიკური „პარტნიორის“ ძიება. უახლოესი მართლმადიდებელი ქვეყანა რუსეთი ჯერ ვერ იდგა იმ პოლიტიკურ სიმაღლეზე, საკუთარი სახელმწიფოს შენებასთან ერთად სხვა ქვეყანასაც „დახმარებოდა“. სწორედ ამ მიზეზით გააქტიურდა ქართული დიპლომატიური კორპუსი დასავლეთში. როგორც ჩანს, ამ ურთიერთობას არც დასავლეთი ეწინააღმდეგებოდა, მხოლოდ თავის პოლიტიკურ და იდეოლოგიურ კონტექსტში. ასე მომრავლდნენ საქართველოში ევროპელები, კათოლიკე მრევლი და აშენდა კათოლიკური ეკლესია.

ამ სტატიაში საუბარია ერთი ქალაქის, კერძოდ, ქუთაისის კათოლიკური ეკლესიის ქრონიკებზე, რომელიც მხოლოდ კონკრეტულ ფაქტებსა და ისტორიულ წყაროებს ეყრდნობა. აღნიშნული მასალა თითქმის ზედმიწევნით ასახავს დაპირისპირებას დასავლეთსა და რუსეთს შორის საქართველოში გაფლენების მოპოვებაზე. აქვე დავსძენთ, რომ სტატიაში მოყვანილი წყაროები, ისტორიული დოკუმენტაცია სადღეისოდ

გამოუქვეყნებულა და არ არის სამეცნიერო მიმოქცევაში. ასევე, დაცულია ხელნაწერების წერის სტილი, ფორმა.

მსჯელობა განაპირობა ერთი ლათინული დოკუმენტის, კერძოდ, Var-53-ის აღმოჩენამ. ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრში დაცულია დოკუმენტი **Qd-305** „მიწერილობა კათოლიკე ეკლესიების და მღვდლებების რაოდენობის ცნობის წარდგენის შესახებ“. იგი წარმოადგენს რუსულ-ქართულ პარალელურ ტექსტს, დათარიღებულია 1839 წლის 11 დეკემბრით. წერილის ავტორია ქუთაისის კომენდანტი, ხოლო ადრესატი კათოლიკე პატრი **ხეროვიმა**. მოგვყავს ტექსტი სრულად, დაცულია სტილიც:

Die 17 Decemberrecepti

Его припадovsky почтенишему Господину Римско-католическому патеру Херувиму.

Вследствие предписания Госпадина Управляющаго Имеретию и кавалераот 10 декабря его года №7649 для донесения его превасходительству нужно иметь мне верние сведение по управлению вашему 1., сколько состоить церквей католики человек католическаго исповедания в Кутаис; 2., Число Священников; 3., Число прихожань об оего пола; 4., Кристьянь принадлежащих церквами богосдельням; 5., Капитал овобеспечениых на именах или вкакових учреждениях; 6., Необеспеченных; 7., откуда и как иепатераполучають содержание; 8., сколько учебных заведенийивних училищи учащихся; и 9., сколько Богаделени ползующихся вних призрением. Каковое сведение всегопарнейше, прошу Ваше Преподобие доставить внепродолжительном времени. Кутаиский Камендантъ (xelwera) №2548

16 декабря. 1839 Г.
Кутаис.

მის ღირსებას უპატოვცემულეს საუფალს რიშს კოკათოლიკე საპატრუს ხეროვიმას.

ძალის გამო მიწერილობისა უფლისა მმართველის იმერეთისაი დეკემბრიდგან ამა წლისა №7649^ა მოსახსენებელად მისის აღმატებულებისადმი საჭიროდ ვრაცხ ქონებად სარწმუნოისა ცნობისასა საგამებლოისა თქენისათუს, ა^ა რაოდენი მდგომარეობენ ეკლესიანი კატოლიკისა სარწმუნოებისა ქუთაისშიდ სამღვდელთ პირთ სახედომი და საფსაღმუნე ადგილნი, ბ^ა რიცხენი მღვდელთა გ^ა რიცხვი მრევლთა ორი სავესქესისა, დ^ა ყმებთა საკუთენელთა ეკლესიებთა და საზოგადო საზრუნავთა გლახაკთა, ე^ა რაოდენობათა კაპიტალთა მიზღვეულთა მამულთა ანუ ვითართამე სახელმწიფოთა დაწესებულებაში, ვ^ა მიუხღვეველთა, ზ^ა მისთვის თუ სიდგან და რაოდენთა საზრდოთა დებულობენ პატრი, ლ^ა რაოდენ არიან სასწავლებელნი და მათ შინა მოსწავლე დამწავენი, თ^ა რაოდენარს სახლი გლახაკთა თუსდა მას შინა გლახაკნი; უმორხილესად ვსთხოვთ ქვენსა მაღად ღირსებას აესე ვითარნი ცნობაენი წარმოიგზავნოთ და უკონებელსად რომიდ, დეკემბრის ჩყოლ^ა წელსა

ქ. ქუთაისი

ტექსტის მიხედვით, კომენდანტი ავალეებს პარტს იმერეთის უმაღლესი მთავარმართებლის თხოვნისა თუ ბრძანების დაუყოვნებლივ შესრულებას, ქუთაისის კათოლიკე მრევლისა დამოძღვრების, ტაძრებისა და სასწავლებელთა ზუსტი ციფრის დასახელებას, შემოსავლის წყაროს მითითებას და ა. შ. ამავე დოკუმენტისთვის მოგვიანებით ვიდაცას, შესაძლოა კათოლიკე პატრს, ლათინურად მიუწერია „Die 17 Decembris 1839 recepi“, ანუ „1839 წლის 17 დეკემბერს მივიღე“. ძიების შემდეგ აღმოჩნდა პატრის პასუხი ლათინურ ენაზე (ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის უცხოურ ხელნაწერთა ფონდი, Var-53). ამ ორის ხვადასხვა საბუთის თარიღი და ბრძანების ნომერი ერთმანეთს დაემთხვა, განსხვავებული იყო მხოლოდ ქაღალდის მასალა. ტექსტის თარგმანმა მიჩვენა, რომ ეს იყო პასუხი ქუთაისის კომენდანტის თხოვნაზე.

გთავაზობთ ლათინურ ტექსტს ჩემი თარგმანით და კომენტარით:

Excellentia

die 17 decembris huius anni 1839 mandatum Superioris Generalis in Emeretina Provincia a te mistum, atque ad me directum sub #2548 accepi; quo mihi prescipitur, ut velationem mittam de numero Ecclesiarum Catholicorum in Kutais existentium; item de numero sacerdotum, redditum Ecclesiarum Catholicarum Kutaisensis etc-Ut itaque voluntatem dicti Generalis Superioris fideliter edimpleam, hocque mihi (odibilis prius omnibus postibilibus diligentibus) constans refero, ac attestor.-

1. Una est tantum in Kutais Ecclesia Catholica, cui in susper eddictum est parvum sacellum seu Cappellam in Cemeterio Catholico situm, ac ad usum functionum illius loci tantum destinatum.

2. Sacerdotes Catholici in hac Parocchia sumus tres. idest, ego, et Pater Emanuel Itali, ac Pater Antonius ex Monachus Armenus.

3. Familiae Catholicae sub mea Spirituali iurisdictione posita sunt nonaginta et octo.

Individui earum simul, sunt # quatuorcentum quadraginta septem, quorum sexus masculini, sunt # ducentum, et sex. Sexus feminini sunt # ducentum quadraginta et unus.

Morantur insuper in hac mea Parocchia aliae familiae Catholicae alienigenae # quinque scilicet familia Alexsandres Camcocassi, Italico Galle: 2. familia Carolinas Gamba. Galles, 3. familia Patri Covacci, 4.

Familia Antonii Ianscoschi, militetem. 5. et Familia Iulies Friderici Medici: omnes hi tres Poloni. Denique duo individui, Uioannes nempe Lado Hispanus, et Ihomos Gallus. Hi omnes simul sunt Individui # sexdecim individui autem sexsus masculin # octo sexsus femini # octo

4. Families mancipiorum ad Ecclesiam, seu patres pertnentum sunt # decem. Individui Sexus masculini sunt # vigintionem. Hi omnes non Catholiki-Ex Catholikus nullum inveni mancipiorum, neque inter ipsos, neque apud alies Religionis alumnos.-

5. Ecclesia Kutaisis Catholicce habet pro redditibus, quidquid percipit a suis mancipiis in Regut constitutis, idest 1. 496 cepos vini; dico quatuorcentum nonaginta sex. 2. Centum viginti octo latinianos frumenti; 3. Agnos #10, Gallinos-# 16 ac in super tenetur tertio quoque mense, octo diebus pro Patribus Laurdotibos operari. 4. Percipit quotannis quinquaginta nullos argenteos ex parva taberna in Bazari posita. 5. Habet circum sei quamdam terram nunc sterilam, cum parvo horba.

Hec sunt omnia bona Ecclesies, et quidem immobilia, ex quibus suos reddibus ostinet supra #4 et 5 enumeratos.

6. Redditus non firmatos nullos habet.

7. nullam habent statutam pensionem sacerdotes, sed in communi substentur ex supra enumeratis reiditibus, (quibus pro videndum est etiam manutentioni Ecclesios) et ex certum viginti rublis argenteois, qui tamen minini, ac etiam auferri possunt ad nutum Patris Superis Prefeqti; quia hoc cum libertate accipit ipse a lovona.

8. Una tantum est schola Catholica, a nobis in nostra domo grantis, et absque ullo obligatione intitute, eam que nunc frequentant decem circiter pueri, qui grantis erudiartur.

9. Pauperes in mea Parocchia simul spectati sunt jndividui #66 quorum masculini sexus #25 sexus feminini sunt #41 -

Isti dividuntur in familias 18 sunt omnes vere pauperes; sed triplici gradu nempe 1. Pauperes; 2 Pauperiores, 3 Pauperiuiies.

Pauperes sunt families #7 nempe:

1. Familia Elenes vid. coggiuranovi,et sunt in eadem domo persones #3.

2. Ioannis sciminarovi, persones... #1.

3. Melchues Ericovi, person... #8.

4. Antonii Chimiasi, person... #2.

5. Simones Varanovi, viduo persones... #5.

6. Annes Iesasciuiili, vidues person... #3.

7. Stefani Scruteli, persones... #3.

Pauperiores sunt #4 families, idesti:

1. Familia Sofia Naribegovi, vid. pers...#3.
2. Simonis Andriasovi, Person... #4.
3. Casanes Otescheli, person... #3.
4. Filiorum quamdam Piralovi, per... #3.

Families Pauperrimes sunt #7:

1. Iheresies vid. quandan Papasciuii pers...#3.
2. Elenes Cochociovi, person...#3.
3. Annes Dutiasciuii, person...#4.
4. Et Annes = Canuma person.. #3

Tertia et quarta familia in eodem domo ad Ecclesiam Catholicam perinente moracitur.

5. Ioannis Iocomaggi, person...#8.
6. Martes Chertusemi, pers...#4.
7. Maries Ahali Christiani, pers...#2.

Denique quedam mulier nomine Anna Udelianti, a suis expulsa, que moratur apud quemdam piralovi.

Omnes isti vivunt portum proprio labore, portium mendicatione. Fiunt interdum pro ipsis collectes, et aliis etiam modis adsine arturur; verum nilla est satuta cum obligatione subventio.

„თქვენო აღმატებულებავ!

მივიღე შენ მიერ ჩემთვის გამოგზავნილი იმერეთის პროვინციაში მყოფი დიდი მთავრის ბრძანება №2548, რათა ფარულად გამოგიგზავნო ქუთაისში კათოლიკურ ეკლესიათა რაოდენობა, მასში მოღვაწე კათოლიკე მღვდელთმთავართა რიცხვი, ასევე კათოლიკური ეკლესიის შემოსავალი და ა.შ.

ამგვარად, ერთგულად ვასრულებ დიდი მთავრის თხოვნას (რადგანაც უპირველესი ღირსება კეთილსინდისიერება და კეთილშობილებაა), მოგახსენებ შემდეგ ინფორმაციას და ვადასტურებ:

1. ქუთაისში არის ერთადერთი კათოლიკური ეკლესია, რომელსაც ექვემდებარება მასთან არსებული მცირე სამლოცველო ან კაპელა და მისი უფლებები, ფუნქცია და ვალდებულებები შემოიფარგლება მხოლოდ ამ ადგილით.

2. ჩვენს ეპარქიაში მოღვაწეობს სამი კათოლიკე მღვდელი: მე, მამა ემანუელი იტალიიდან და მამა ანტონიუსი, სომეხი მონაზონი.

3. ჩემი სულიერი იურისდიქციის ქვეშ არის 90 ოჯახი.

მათი ზუსტი რიცხვი კი არის 447, აქედან 206 მამაკაცი და 241 ქალბატონი.

ამას გარდა, ჩვენს ეპარქიას ემატება 5 კათოლიკური ოჯახი უცხოეთიდან:

1. ალექსანდრე კამპოკასის ოჯახი, იტალიელი გალიიდან; 2. კაროლინა გამბას ოჯახი გალიიდან; 3. პეტრე კოვაკის ოჯახი; 4. ანტონ ლანშის ოჯახი, სამხედრო პირია; 5. იულიუს ფრედერიკის ოჯახი, ექიმი; ბოლო სამი პოლონელია, ხოლო დანარჩენი ორიდან ერთი ესპანელი და ერთი ფრანგი. ყველანი ერთად კი შეადგენს 16 სულს, 8 მამაკაცსა და 8 ქალბატონს.

4. კათოლიკურ ეკლესიას ექვემდებარება 10 მსახური, ყველანი მამაკაცები, სულ 29 სული, მათგან არც ერთი არ არის კათოლიკე.

კათოლიკეებიდან არც ერთი არ ემორჩილება მომსახურის რანგში სხვა რელიგიების წარმომადგენლებს.

5. ქუთაისის ეკლესიის შემოსავალს, რასაც ის თავისი მრევლიდან ღებულობს, წარმოადგენს საკუთრება: 1. 496 ჩაფი ღვინო; 2. 130 ბათმანი ხორბალი; 3. 10 ბატკანი, 16 ქათამი; ამას გარდა, დამატებით მათ მართებთ სამი თვე და ათი დღე პატრებისათვის იღვაწონ; 4. ბაზარში მას აქვს მცირე სახელოსნო, საიდანაც ყოველწლიურად ღებულობს 500 ვერცხლის რუბლს; 5. ასევე ეკლესიას თავის ირგვლივ აქვს ამჟამად დაუშუშავებელი (უნაყოფო) მიწა მცირე ქვით.

ყველა ეს არის ეკლესიის საკუთრება და უძრავი ქონება, დამატებით 4-5 შემოსავლის წყარო.

6. შემოსავალი მყარი, სტაბილური არ არის.

7. სასულიერო პირებს არა აქვთ დადგენილი ანაზღაურება, ამიტომ ზემოთ ჩამოთვლილი და დამატებითი შემოსავალი, 120 ვერცხლის რუბლი, მღვდელთმთავრის გადაწყვეტილებით ნაწილდება როგორც სამღვდლოებაზე, ასევე სამოქალაქო პირებზეც.

8. ეკლესიას აქვს მხოლოდ ერთი სკოლა, რომელიც ჩვენს სახელშია განთავსებული. აქ სწავლობს 10 ყმაწვილი. ჩვენ ვაღდებულები ვართ კეთილსინდისიერად აღვზარდოთ ისინი და მივცეთ კარგი განათლება.

9. ჩვენს ეპარქიას ემორჩილება 66 ღარიბი: 25 მამაკაცი და 41 ქალი.

ისინი დაყოფილები არიან სამ კატეგორიად: ღარიბები, უფრო ღარიბები და ძალიან ღარიბები.

ღარიბი არის 7 ოჯახი:

1. ელენე კოგიურანოვის ოჯახი, მათი რაოდენობაა 3 სული;
2. იოანე სკიამინაროვი, 4 სული;
3. მალხაზ ერიკოვი, 8 სული
4. ანტონ ჩინიაზი, 2 სული;
5. სიმონ ვარანოვი, 5 სული;
6. ანნა ზესაშვილი, 3 სული;
7. სტეფანე სკრუტელი, 3 სული.

უფრო ღარიბი არის 4 ოჯახი:

1. სოფია ნარიბეგვი, 3 სული;
2. სიმონ ანდრიანოვი, 4 სული;
3. ცისანა ოტიაშვილი, 3 სული;
4. ვინმე ფირალოვის შვილები, 3 სული.

კიდევ უფრო ღარიბი 7 ოჯახი:

1. იერემია პაპაშვილი, 3 სული;
2. ელენე კოხოკიოვი, 3 სული;
3. ანნა დათიაშვილი, 2 სული;
4. და ვინმე ანნა, 3 სული.

ამათგან მესამე და მეოთხე ოჯახი სახლიდან ეკლესიამდე მოწყვალებისთვის ყოვნდება.

5. იოანა იოკომაგი, 8 სული;
6. მარტა ჩერტუსენი, 4 სული;
7. მარია ახალი ქრისტიანი, 2 სული.

ასევე ქალბატონი, სახელად ანნა უდელიანტი, თავისი სახლიდან იქნა გაძევებული ვინმე ფირალოვთან მსუბუქი ყოფაქცევის გამო.

ყველა ესენი ცხოვრობენ თავშესაფარში, მძიმე პირობებში, ნაწილი არსებობს საკუთარი შრომითა და ჯაფით, ნაწილი კი მათხოვრობით, სხვა არავითარი საშუალება მათ არა აქვთ და არც არავინ იღებს ვალდებულებას მათ დახმარებაზე“.

ეს გახლდათ ლათინურენოვანი პასუხი კომენდანტის თხოვნასა თუ ბრძანებაზე.

ხელნაწერს 1r-ზე აქვს რუსული წარწერა „Описание кутаисского прихода“, ასევე 2r-ზე ამავე პირს, პირველი მინაწერის ავტორის (ჩვენ ასე ვუიქრობთ, რადგან ხელწერა ძალიან ჰგავს ერთმანეთს), ღარიბი ოჯახების ჩამონათვალის გვერდით გაუკეთებია მცირე კომენტარი „То одного разделили на 3 категории“ და მიწერილი აქვს თარიღი „1905 r“. ფაქტია,

ევროპულ-ქართული ურთიერთობა ამ დრომდე უმნიშვნელო არ ყოფილა რუსული ხელისუფლებისათვის.

მსგავსი შინაარსის საპასუხო წერილი ამავე მოძღვრის - ქერუემა სარავეცელისა გურია იმერეთის ეპისკოპოს სოფრონიოსადმი მოჰყავს მ. თამარაშვილს თავის წიგნში „ისტორია კათოლიკობისა ქართველთა შორის“. სავარაუდოდ, ეს წერილი უნდა ყოფილიყო პასუხი მღვდელ სოფრონიოსის გაგზავნილ შეკითხვაზე. სამწუხაროდ, მ. თამარაშვილს ამავე წიგნში სოფრონიოსის წერილი არ მოჰყავს. შესაძლოა, ის არ იცნობდა მართლმადიდებელი მოძღვრის წერილს, ამიტომ მისი შინაარსი ჩვენთვის უცნობია. მოგვყავს პადრეს პასუხი სრულად:

„ყოვლად უსამღვდელოესობაჲ იმერეთის და გურიის გამგეს ეპისკოპოსს სოფრონიოსს.

ქუთაისის კათოლიკე ეკკლესიის გამგის მღვდელ-მონაზონის მისიონერის პატრი ქერუბინა სარავეცელისაგან.

უპატივცემულეს მოწერილობასა ზედა თქუჴნსა მალალ ყოვლად უსამღვდელოესებასა, 10 აპრილისა ნომერის ქუჴშე 413.

მაქეს პასუხის გება, ხოლო ა) ა-დ, ახალი ეკკლესია დაწყებულ არს მალლისა ფილიპესგან წელსა შინა ათას რვას ოცდა ექვსსა: - სიდრმე საძირკვლისა როგორათაც დამარწმუნეს ზოგთა კათოლიკეთაგან ერთს საყენს გარდასცილდება. – შიგნეული სიგრძე კარიდგან მოკიდებუელი ხორნიანათ არის ოცდა თორმეტი არშინი, შუაშიდ ტრაპეზიდგან მოკიდებუელი სამწირველოიანათ და სხვა აქეს სიგრძისა ოცდა თექვსმეტი არშინი. – სიგრძე მრევლისათვის ცარიელი არის ოცდა ოთხი არშინი. – სიგანე თანასწორეთ შიგნით არის ოცი არშინი. – წინა პირის კედლის სიგანე არის ორი არშინი და ათი ვერშოკი – ზემოხსენებული ეკკლესიის შენობა დაყენდა მის მიზეზით რომელ დაწყობა მისი იყო სურვილითა მრევლისათა, რომელნი მზად იყვენენ შეწვენად თვისის ქონებისაგან, გარნა რადგან შემდგომად ჟამში მდგომარეობა მრავალთა მათგანთა შეუარდა სიღარიბესა, ამის გამო მიერ არა შემძლებელ იქმნა რათა ეკკლესია იგი მოეყვანათ სისრულეში. ხოლო თვით ეკკლესიას არავითარი ღონისძიება არა აქენდა რათა სისრულე მიეცა. ბ-დ – ქუთაისსა შინა მოსახლედ მცხოვრებნი მდგომარენი კათოლიკენი არიან ორმოცდა თუთხმეტი. გ-დ – სიგრძე მთლივ შიგნეული ძველის ეკკლესიისა არის ცხრამეტი არშინი–სიგრძე ცარიელი მრევლისათვის არის თოთხმეტი არშინი და ორი ვერშოკი – სიგანე ამისივე არის თვრამეტი არშინი და შვიდი

ვერშოკი – დ-დ. ქუთაისის კათოლიკეთ ეკლესიას ყვანან ყმანი მოსახლენი ათი – ხის ხის დუქანი ერთი – ყმებისაგან იღებს შემოსავალსა ბეგარისასა ღვინისასა ოთხას ორმოც ჩაფსა – კაკალ პურისასა ასოც ბათმანსა – ქათმისასა ოცსა – ხოლო თვითეულსა მოსახლესა მათგანს გლეხთასა მართებს მუშაობა საღდრისათვის ოცდა ოთრმეტი დღე ყოველს წელიწადში — დუქნისაგან ახლა იღებს წლიურს ქირასა ორმოცდა ათ მანეთს ვერცხლისასა. შემოსავალი ესე დანწესებული აქვსთ საზრდოდ ქუთაისის ეკლესიის ეკლესიაზე მდგომარეთა პატრებთა: სხვა შემოსავალი ეკლესიას არა აქვს რა. №13 ჭეშმარიტის პატივისცემით დავითები თქვენი მაღალს ყოვლად უსამღვდელოებისა.

„წელსა 1840. აპრილისა 30-სა. ქუთაისით.“

რადგანაც მართლმადიდებელი სასულიერო პირისა და სახელმწიფოს მოხელისადმი მიწერილი პასუხების შინაარსი ემთხვევა, როგორც ჩანს, სრული ინფორმაციის შეგროვება კათოლიკური ეკლესიის მდგომარეობაზე სახელმწიფოსა და მართლმადიდებელი ეკლესიის მხრიდან ერთობლივი „აქცია“ უნდა ყოფილიყო.

აქ დასაფიქრებელი მრავალი ფაქტია: საინტერესოა, რატომ მისწერა პატრმა კომენდატს პასუხი ლათინურად (მ. თამარაშვილს თავის წიგნში წერილი ეპისკოპოსისადმი მოჰყავს ქართულად, ამიტომ ჩვენთვის უცნობია დედნის ენა), მაშინ როცა, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, კომენდანტი მათ ორენოვან, ქართულ-რუსულ, წერილს უგზავნის? რატომ არ არის საუბარი ინფორმაციის კონფიდენციალობაზე მ. თამარაშვილთან მოყვანილ წერილსა და კომენდანტის გაგზავნილ წერილებში და ამას აღნიშნავს კათოლიკე მოძღვარი? თუ ეს სიმართლეა, რატომ ითხოვს კომენდანტი ინფორმაციის ფარულად მიწოდებას? რამდენად სარწმუნოა კათოლიკე პატრის მიწოდებული ინფორმაცია და ა. შ.

პატრის არჩეულმა საპასუხო ენამ და შეუსაბამობამ მარტლმადიდებელი მოძღვრისადმი გაგზავნილ პასუხში, გარკვეული ეჭვი გაგვიჩინა მიწოდებული ფაქტების უტყუარობაზე. ამის საილუსტრაციოდ გვინდა მოვიშველიოთ ამავე ცენტრში დაცული სხვა დოკუმენტები. განსაკუთრებით საკამათოა ინფორმაცია მრევლის რაოდენობასა და შემოსავლის წყაროსთან დაკავშირებით. საჭიროა პუნქტობრივად მივყვეთ პატრის პასუხს.

მსგავსი ტიპის რამდენიმე დოკუმენტი აღმოჩნდა ამავე ცენტრში, სადაც კომენდანტი ანალოგიურ დავალებებს აძლევს კათოლიკე მოძღვრებს სხვადასხვა დროს. სამწუხაროდ, მიმოწერის მხოლოდ ერთი „წყვილი“ დოკუმენტი აღმოჩნდა **Qd-304**, 1836 წლის 5 აპრილით დათარიღებული კომენდანტის წერილი და **Qd-308** 1836 წლის 10 აპრილით დათარიღებული პადრეს პასუხი. საილუსტრაციოდ მოგვყავს ორივე დოკუმენტი სრულად:

1. **Qd-304**—ინფორმაციული ცნობა რომის კათოლიკეთა რაოდენობის შესახებ დასავლეთ საქართველოში, მოსამსახურე ანდრეა პაცოვსკისაგან ქუთაისელ პატრ ჩელესტინეს:

„თქვენო სამღვდელოებისაგ მოწყალეო პატრო

განკარგულებისამებრ უპირატესის საქართველოს მართებლობისა ვიცავ ვადლებულ წარგზავნად მართლად ცნობათასა რომის კათოლიკეთა და სომეხთათვის შეერთებულთა რომის ეკლესიასა თანა და ამათ სამღვდელთა, მცხოვრებთა იმერეთსა შინა, გურიასა და მინდრელიასა, მე მაქვს პატივი თხოვნად თქვენ მოწყალეო ხელმწიფეო მაუწყოთ მე, რამდენი არიან აქაურს მხარესა შინა რომის კათოლიკენი და სომეხნი შეერთებულნი რომის ეკლესიასა თანა და სამღვდელონი და ეკლესიანი, მანვენთ მაინც რიცხვი სულთასა ორივეს სქესისა საკუთრად ქალაქსა ქუთაისსა და მაზრათა და სხვათა ადგილთა.

ჭეშმარიტის პატივითა და სრულიადითა ერთგულებითა მაქვს პატივი ყოფად თქვენის სამღვდელოების მოწყალეს მწყემსმთავარს.

უმორჩილესი მოსამსახურე
ანდრეა პაცოვსკი

აპრილის 5, 1836 წელი
წინამძღვარს ქუთაისის კათოლიკის
ეკლესიის პატრი ჩელესტინეს.
№1676”

როგორც ხედავთ, ეს გახლდათ კომენდანტის შეკითხვა. ახლა გაგაცნობთ პატრის პასუხს: **Qd-308** - ქუთაისში კათოლიკე რომის ეკლესიის მიმდევართა რაოდენობის შესახებ ცნობა, პატრი ჩელესტინესაგან ანდრეი გრიგოლის ძეს:

„თქუზნო აღმატებულებავ
მოწყალეო ჳელმწიფე

ანდრეი გრიგორის ძე

აღსასრულებლად უპატივცემუღესისა მოწერილობისა თქუჴნის აღმატებულების ე(10)-სა ამა აპრილიდგან №ჩქოვ (1836)-თა მოგახსენებ თქუჴნს აღმატებულებას რომელ სამწყოსისა ჩემისანი ა-დ ქუთაისსა შინა მცხოვრებნი მამრნი არიან სით(219) სულნი და მდედრნი არიან სმნ(249) სულნი, ეკლესია ერთი და პატრნი კაპუცინის რიგისანი ორნი და სომხის რიგის კათოლიკე მღვდელი ერთი; ბ-დ სამთავროსა შინა გურიასა მამრნი იდ(14) სულნი და მდედრნი ი(10) სულნი ეკლესია ერთი, და სომხის რიგის კათოლიკე მღვდელი ერთი; გ-დ რედუთ კულევს მამრნი ვ(6) სულნი და მდედრნი ზ(8) სულნი, და დ-დ აფხაზეთსა შინა მამრნი არიან იბ(12) სულნი მდედრნი ი(10) სულნი; ყოველნი ესე მცხოვრებნი არიან რომის კათოლიკე სარწმუნოებისანი; ხოლო რაოდენი არიან აქაურს მხარესა შინა რომის კათოლიკენი და სომხენი შეერთებულნი რომის ეკლესიას თანა მე არა უწყი, ვინაძთგან წინაპარნი სამწყოდსა ჩემისა კათოლიკეთანი ყოფილან მოქცეულნი ვითარცა ცხად არს რაოდენთამე საუკუნობათა უწინ.

ტეშმარიტის პატივისცემითა

და სრულიად ერთგულებითა მაქვს პატივი ყოფად

თქუჴნის აღმატებულების

უმორჩილესი მოსამსახურე და მლოცველი პატრი ჩელესტინე

აპრილი 10 დღესა

ქორონიკონს 1836 წელსა

ქ. ქუთაისსა“

აღნიშნულ დოკუმენტებში მითითებული მონაცემებით Var-53-თან მიმართებაში ეჭვგარეშე მხოლოდ ეკლესიისა და პატრების რაოდენობაა, თუმცა განსხვავებაა პატრების ეთნიკურობაში სომხური და ფრანგული რიტის მიხედვით. ისტორიულად ცნობილია ქართულ-სომხური რელიგიური უთანხმოება. ეს შეეხებოდა კათოლიკე ქართველებსაც კი, როგორც ამას ლუკა ისარლოვი წიგნში „ქართველი კათოლიკენი“ შენიშნავს: „ამ რამდენიმე წლის წინად სომხურ გაზეთებში ბევრი წერილები იბეჭდებოდა საქართველოს კათოლიკეთა და იმათ ეკლესიათა შესახებ. გაზეთები ამ მწერლების შემწეობით ცრუ და სიმართლეს მოკლებულ ამბებს ავრცელებდნენ ხალხში. საქართველოს კათოლიკენი კი, რადგანაც სომხური ენა არ იცოდნენ,

არა კითხულობდნენ სომხურ გაზეთებს. უმთავრესი მიზანი გაზეთისა ის იყო, რომ ყველა ქართველი კათოლიკენი სომხებად გადაექმნათ“. ამ დაპირისპირებას, რა თქმა უნდა, გამოიყენებდა მოწინააღმდეგე პოლიტიკური მხარე. ასეც მოხდა, თუმცა ხშირად ამგვარ შემთხვევებს მ. თამარაშვილი აქ მოღვაწე მისიონერებსაც აბრალებს: „სამწუხაროდ, თვით იმ დროებშიც ბევრნაირად შევნიშნეთ მათი შეუსაბამო მოქცევა. ისინი მუდამ ისე არ იქცეოდნენ, როგორათაც მოითხოვდა მათი მოვალეობა. ზოგჯერ ერთმანეთში უთანხმოება ჰქონდათ; ზოგჯერაც თავიანთი ცუდი ყოფაქცევით ერს დაბრკოლებას აძლევდნენ“. ამ დაპირისპირებაში, ფრანგულ და სომხურ კათოლიკურ რიტს შორის მ. თამარაშვილი რუსეთის მიზანმიმართულ პოლიტიკურ აქტივობას ასახელებს. იმავე წიგნში იგი შენიშნავს, „1844 წლის 2 ივნისის №105 ბრძანებით: 1) კავკასიაში მყოფი ლათინის მღვდლებს სრულებით აეკრძალოსთ სომეხ-კათოლიკების საქმეში გარევა; 2) ლათინის მღვდლები დაექვევდომონ მოგილვეის კონსისტორიას და რუსეთის ტახტის სამუდამო ქვეშევრდომობა აღიარონ, თუ უნდათ დარჩნენ თავიანთ სამსახურში და განშორებულნი ყოფილიყვნენ რუსეთის საზღვრიდან ყველანი, ვინც ამ პირობას არ აღასრულებდნენ; 3) შესწავიტონ ყველა გვარი მიმართობა საზღვარ გარეთის სასულიერო პირებთან“. აღნიშნავს თამარაშვილი, რომ ეს იყო რუსეთის სამეფო კარის იძულება, კათოლიკური მისიის გავლენის შესავიწროებლად. ამან შედეგი გამოიღო, რომ „ასე სამწუხაროდ დასრულდა საქართველოში კაპუცინების მისიონი, რომელმაც დაიწყო თავისი მოქმედება ქართველთა ერის სასარგებლოდ 1662 წელს“. როგორც ჩანს, რუსული „ოპერაცია“ კათოლიკური ეკლესიის გავლენის შესავიწროებლად საქართველოში ბევრად უფრო შედეგიანი აღმოჩნდა, ხოლო ვატიკანი კი უძლური მის წინააღმდეგ. ერთმორწმუნეობას უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა ქართულ-რუსულ ურთიერთობაში.

დაეუბრუნდეთ ზემოაღნიშნულ წერილს. სამწუხაროდ, ხეროვიმა კათოლიკური ეკლესიის „დიდ სარგებლობასა და კარგ შემოსავალს“ საკმაოდ დაამცირებს და შენიღბავს, რაზედაც ქვემოთ გვექნება მსჯელობა.

რაც შეეხება კათოლიკე მრევლის რაოდენობას, მხოლოდ ქალაქ ქუთაისში (და არა მთელს იმერეთის გუბერნიაში), 1836 წლის წერილში პატრი 468 კათოლიკე მრევლს ასახელებს. ცდომილება 1839 წლის მონაცემებთან სულ რაღაც 22

სულია, თუ იმასაც გავითვალისწინებთ, რომ არსებობს 3-წლიანი ქრონოლოგიური სხვაობა, შესაძლოა ასეთი სხვაობა რეალურიც ყოფილიყო, რადგან მრევლად ითვლება საზოგადოების მონათლული ნაწილი, მცირეწლოვანი ბავშვიც კი და სხვადასხვა დროს ახალშობილ მონათლულ კათოლიკეთა რაოდენობაც ვერ იქნებოდა ერთნაირი. საინტერესო სხვა დეტალებია: კერძოდ, განსხვავებით წინამდებარე დოკუმენტისა, აღნიშნული წერილით ირკვევა, რომ კომენდანტი არ ითხოვს ინფორმაციის გასაიდუმლოებას და ასევე, მისი ინტერესი მოიცავს არა კონკრეტულად ერთ ქალაქს, არამედ ქუთაისის გუბერნიას სრულად. თუმცა აქვე აღვნიშნავ, ქუთაისელი საერო ჩინოვნიკები ხშირად ინტერესდებოდნენ კათოლიკური ეკლესიის მდგომარეობითა და მრევლის რაოდენობით. ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში ამის დამადასტურებელი სხვა წერილობითი წყაროა დაცული. ასეთია შემდეგი დოკუმენტები:

1. Qd-301 ქუთაისის კომენდანტის მიწერილობა კათოლიკე პატრ ფრანჩისკოსს 1 იანვრიდან 1 სექტემბრამდე დაბადებულთა და გარდაცვალებულთა ცნობის წარდგენის თაობაზე.

„ქუთაისის კომენდანტისაგან კათოლიკის პატერს ფრანცისკოს №

ზ-სა სეკდემბერის

ჩელზ-სა წელსა

იბ-ის გავლილსა აგვისტოსა იყვნენ უწყებულნი ყოველნი სასულიერონი გვამნი ქუთაისსა შინა მყოფნი ცნობითა რომელთა რიცხვთ შორის თქვენნი ღირსებაცა წარმოდგენისათვის ცნობისა ოცის რიცხვისათვის იმა თვისასა დაბადებულთათვის და გარდაცვალებულთა პირველის იანვრიდან პირველის სეკდემბრამდე ხელწერილითა ყოველნი გვამნი სასულიეროთა, მაგრამ აქამომდე თქვენგან არავითარი ცნობად არა იქონიების, და ამისათვის უმორჩილესად ვსთხოვ მიღ ბისა შემდგომად ამისსა დაუყოვნებლივ წარმოადგინოთ ჩემთანა თხოვნილნი ცნობანი ვითარ საჭირო არს ამა რიცხვს წარუდგინო უფალს იმერეთის მმართველს.“

2. Qd-309 ქუთაისის სამოქალაქო პოლიციაში კათოლიკეთა დაბადებულთა და მიცვალებულთა რაოდენობის შესახებ ცნობის წარდგენის გამო, პოლიციის უფროსისგან ფრანგის პატრს.

„ფრანგის პატრს

სამოქალაქო პოლიცია უგზავნის ყოველ თვე უდომოსტს ქუთაისის უეზდნის ნაჩაღნიკს რიცხვთა ყმაწვილებისა რომელიცა ეჭირვების დაცვისათვის ყვაილისა ასრე როგორც საჭირო არის ეს ვნობა რიცხვთა შობილისა და მიცვლილისა ყოველს თვითეულს თუ რა შინა სამოქალაქო პოლიცია უმორჩილესად სთხოვს თქვენს ღირსებას დაუყოვნებლივ წარმოადგინოს პოლიციასა შინა.”

3. Qd-317 ქუთაისის კომენდანტის ცნობა ქუთაისში კათოლიკეთა რაოდენობის და სხვათა ცნობების წარდგენის შესახებ, ქუთაისის კომენდანტისგან ქუთაისის კათოლიკეთა ეკლესიის გამგეს პატრი ჩელესტინეს:

„ქუთაისის კომენდანტისაგან ძალისა გამო მოწერილობის უმაღლესის საქრთველოს შინა მთავრობის საჭირო არს თქვენის ღირსებისისაგან შემდგომნი ცნობანი:

რაოდენნი არიან ქალაქს ქუთაისს კათოლიკეებს და სომეხთ კათოლიკეს მღვდლები რომელნი ასწავლიან ჭაბუკთ;

წოდება და სახელი მათი;

გ. რაოდენნი არიან, ესე უთარნი მასწავლებელნი, რომელთა აქვთ პენსიონერები ანუ ჰყავთ შინ სახლში შაგირდები, გარდა მათს რომელნი დღისით დადიან;

დ. რას სახელდობ თუთოეული ასწავლის;

ე. უკეთუ არის კათოლიკეს მონასტერი მასთან უთარნი სასწავლებელნი არსებობენ;

ვ. რაოდენნი სახელდობ ამა სასწავლებელში რიცხვთ იყვნენ შაგირდნია-ი სექტემბრამდინ ამა წელს არას აძლევეთ ანუ საჯილდაოთი სარგებლობენ მასწავლებელნი საზოგადოებისაგან, სასულიეროს თქვენიუს მთავრობისაგანდა მშობელთაგან შაგირდებს;

ზ. აძლევენაა უთარსამე ანგარიშს ოსტატნი თვს მთავრობას და ეძლევაა უთარიმე ცნობა სომეხთ კათოლიკეს მასწავლებლისაგან კათოლიკეს პატრი უფროსს პატრი ფილიპესს.

წ. რაოდენნი მომდინარეობა შინა ჩყელგ წლის შეკდა თუთოეულის აღწერილის სასწავლებლისაგან სასულიერო კათოლიკეს წოდებაში და რაოდენი ა-იანვრამდინ ამა ჩყელდ წელს დაშოენ შაგირდები.

უთარნი ცნობანი კეთილ ინებეთ თქვენო ღირსებავ მოიტანოთ ჩემთან მოუცილებრივ და არა უმორეს კთ რიცხვს ამა თვის.”

4. Qd-319 ქუთაისის კათოლიკეთა, მათი მღვდლებისა და ეკლესიების რაოდენობის შესახებ ცნობების წარმოდგენის გამო, ქუთაისის კომენდანტისაგან ქუთაისის პატრს ჩელესტინეს:

„კომენდანტისაგან

გამგეს კათოლიკეს ეკკლესიისსა

ქ. ქუთაისსა შინა პატრი ჩელესტინეს.

ძალისა გამო მოწერილობისა ჩემდა უფლის მართებლის იმერეთის იბ- თებერულიდგან № ღღბ-თა მოწერილობისამებრ მინისტრის შინაგანთა საქმეთა უფლის მთავარმათებლისადმი საქართველოს საჭირო არს ჩემდა ცნობად თქვენის მაღალ ღირსებისაგან ვითარ შეიძლებოდეს დაშურვებით და საჩქაროდ მდგომარეობა მომდინარეობასა შინა ჩყლდ-ს წლის ქალაქს ქუთაისს რომის კათოლიკეს და შეერთებულის მასთან სომხის მღვდელობას და კუთვნილის თუთოუელის ამათგანისადმი ერისა შემოსავლის და განწესებას რიცხუ სულთა ორისავე სქესის რმის კათოლიკეს და სომეხთ კათოლიკისა მათის მღუდლებს და ეკკლესიებს ვითარი ცნობა გამომიგზავნეთ თქვენო მაღალ ღირსებაგ ხვალინდელს რიცხვადმდე”.

სამწუხაროდ, ჩვენ ვერ მოვიძიეთ აღნიშნული დოკუმენტების საპასუხო წერილები. ამდენად, ფაქტების რიცხობრივი შედარება შეუძლებელია. ეს დოკუმენტები მხოლოდ ერთ საინტერესო ინფორმაციას შეიცავს: კათოლიკე მრევლის რაოდენობა, როგორც ჩანს, საკმაოდ „კონტროლირებადი” ყოფილა რუსული ხელისუფლებისაგან.

კათოლიკე მრევლის რაოდენობის დასაზუსტებლად ჩვენ მოვიშველიებთ კიდევ ერთ საბუთს **Qd-303** - დასავლეთ საქართველოს კათოლიკეთა სიას. იგი, სავარაუდოდ, 1822 წლით თარიღდება.

აქ ცალკეა გამოყოფილი ქუთაისის, გურიის, ყუღვევისა და აფხაზეთის კათოლიკეთა რაოდენობა. მთლიანად მთელი დასავლეთ საქართველოს კათოლიკე ოჯახების რაოდენობაა - 109, ხოლო სულადობრივი რიცხვი - 519, აქედან მამაკაცი - 250, ქალ. - 169. კონკრეტულად ქალაქ ქუთაისში კი დასახელებულია 95 ოჯახი, სულ - 459 სული, მათ შორის მამაკაცი - 218, ხოლო ქალ. 241. აქ აღმწერს მრევლი არ დაუჯგუფებია არც სოციალური და არც ეთნიკური ნიშნით, მოგვიანებით დასმული კათოლიკური ეკლესიის ბეჭდის გარდა, ხელნაწერს არა აქვს სხვა, კონკრეტული ჩინოვნიკის ხელმოწერა ან ბე-

ჭედი, ამიტომ რთული გასარკვევია, თუ ვინ არის მისი ავტორი ან ადრესატი. ეს საბუთი ვერ გვაძლევს შეკამათების საფუძველს იმ კათოლიკე პატრთან, რომლის ინფორმაციულ ობიექტურობასაც ვადგენთ, რადგან მითითებული ორი დოკუმენტის ქრონოლოგიური სხვაობა თითქმის 16-17 წელია.

ჩვენ დავინტერესდით კიდევ ერთი დეტალით, Var-53-ში კათოლიკე პატრი რაოდენობის დასახელების დროს მრევლს განაცალკავებს სოციალური ჯგუფების მიხედვით, რაც ზემოთ დასახელებულ სხვა დოკუმენტებში არ შეგვინიშნავს. საინტერესოა ისიც, რომ ღარიბი ოჯახების დაჯგუფების დროს ის უფრო კონკრეტდება და მათ სამ კატეგორიად ჰყოფს. საინტერესოა, აქ დასახელებული ღარიბი ოჯახების რაოდენობა იმ 90 ოჯახის რიცხვში შედის თუ ცალკეა დასახელებული? თუ იგი ცალკე მოაზრებულია, მაშინ კათოლიკე ოჯახების რიცხვი იქნება 18-ით მეტი, სულ 108 ოჯახი, და შესაბამისად, სულადობრივადაც ქუთაისში უფრო მეტი გამოდის კათოლიკე მრევლის რიცხვი. პატრე 1839 წლის ლათინურ დოკუმენტში არ აზუსტებს, ღარიბი მრევლი საერთო რაოდენობაში იგულისხმება თუ არა.

Var-53 -ის მიხედვით საინტერესოა ღარიბთა ეთნიკური სურათიც. კერძოდ, ღარიბი ქართველი კათოლიკე ყოფილა 4 ოჯახი, სულ 11 სული, აქედან ერთი ოჯახი ღარიბი, ერთიც უფრო ღარიბი და ძალიან ღარიბი 2 ოჯახი, ხოლო დანარჩენი სხვა ერის წარმომადგენლები ყოფილან.

ბოლოს, კათოლიკეთა სულადობრიობის გარკვევისას შევნიშნავთ ერთსაც, ქუთაისური კათოლიკური ეკლესიის დოკუმენტაცია თემატურად მეტად მრავალფეროვანია, მათ შორის არის დაკრძალვის ნებართვა, სხვადასხვა თხოვნა კათოლიკე პატრთან, ასევე, მითითებულია დამნაშავე კათოლიკე ჯარისკაცთა დასჯის სამართლებრივი ნორმებიც. მაგ: **1.Qd-291**— ჯარისკაცი კასტილინსკის მიერ სინანულის აღსრულების თანხმობის წიგნი, ანდრია პაულევსკისაგან პატრი ჩელესტინეს, 1836 წელი;

„თქვენო სამღვდელოებაჲ
მოწყალეო მწყემსო

თანახმად პატივცემულისა წერილის ჩემდა თქვენის სამღვდელოების კე წარსულის იანვრით ე ერთად ამისსა ვქმენ განკარგულება რომელ სალდათი კოსტილიანოვმა აღასრულოს დადებული მასხედა თქვენ მიერ სინანული ესე იგი

ყოველ დილას და საღამოს დროსა ღვთისმსახურებისა მოდიოდეს ეკლესიაზედ სალოცავად.

უფთხოვ როცა სალდათმან კასტილიანოვმა აღასრულა განწესებული სინანული ნუ დამიტევებთ შეუწუხებლად.

ჭეშმარიტი პატივისცემითა და

სრულითა ერთგულებითა პატივი მაქუს გებად.

თქვენო სამღვდელოებაე

მოწყალეო მწყემსო

მორჩილ-მოსამსახურედ

ანდრია პაცოვსკი

№671

11 თებერვალსა ჩეღვ წელსა

მისს სამღვდელოებას მოწყალის

მწყემსს პატრს ცელესტინეს”.

2. Qd-311—პრინც ალბერტის სახელობის პოლკის ჩინოხდილი ჯარისკაცის მიხაილ ბლანერბერგის სინანულის დადებისა და აღსრულების შესახებ, ეკატერინოსლავსკის სასულიერო კონსისტორიისაგან ბლადოჩინის თანამდებობის აღმასრულებელს, 1873 წლის 4 აპრილი;

„უქაზი მისის იმპერატორობის იმპერატორობის დიდებულებისა თვითმპყრობელის სრულიად რუსეთისა ეკატერინოს დაცვის სასულიერო კონსისტორიიდან, ბლადოჩინის თანამდებობის აღმასრულებელს პროტუგრეი იოანე პოდორელოვს, კონსისტორიამა ამან ვასილი კუტანევიჩის, რომელს ეუწყა, რომელი უქაზითა უწმიდეს უმმართველოსი სინოდი კა წარსულის დეკემბრიდან №14850 მიწერილობას კარნეტობას ჩინოხდილი რიადოვოი, კრასირის პრინც ალბერტ პრუსის პოლკის მიხაილ ბლანერბერდი დუელში გასვლისათვის პორუჩიკ იმა პოლკის სინდალევეთან რომელს დაუჭრია იგი დამბაჩის ტყვიით რომლისგან სინდალევევი მამკვდარა რა დღეზედ, კანონისამებრ 59 წმიდის დიდის ვასილის შევრდომილ იქმნეს ეკკლესიურს სინანულში ათს წელს; აღასრულოს იგი ზედამხედველობის ქუეშე პოლკის მღვდლისა თავისუფალ დროში სამსახურისაგან; თხოულობს მყოფობის გამო მღვდლისა კრასირის პრინცი ალბერტ პრუსიის პოლკის უწყებასა ქუეშე ეკატერინოსლავის ეპარხიონალნის მთავრობას ქმნას დამოკიდებულისა განკარგულებისასა დაცვისათვის რათა აღასრულოს რედავოი ბლანერბერდმან დადებული მაზედ სინანული და

შემდგომზედ აეწონ. ვბძანეთ ჯეროვან დაცვისათვის რათა აღასრულოს დადებული სინანული პრაპორშიკობა ჩინმოხდილიმან სალდათმან პრინცის ალბერტ პრუსის პოლკის ბლანერბერდმან თქუენ ბლადოჩინობას თანამდებობის აღმასრულებელს დეკანოზს იოანე პოლორელოვს გამოგეგზავნოს უქაზი და გებრძანოს თვითოეულს ნახევარს წელს მოახსენოთ მახუდ ვითარ განატაროს ესე სინანული რიადავოი ბლანერბერდმან კონსისტორიას, ამაზედ ობერ სვიაშენიკის ჯარისას და გემების მიეწეროსთ აპრილის თ. დღეს ჩყლზ. ამდვილზედ ხელმოწერილ არს მღვდელი პეტრე ზასიმოვიჩი, სეკრეტარი იოვანე ოსიპოვსკი, სტოლნაჩაღნიკი სტეცკევეიჩი კოპიოზედ ხელს აწერს ბლადოჩინის თანამდებობის აღმასრულებელი დეკანოზი ივანე პოლორელოვი, კოპიო შეამოწმა უხუცესმან ადუტანტმან იასაულმან ოხრომენკომ და პოლკოვნიკმან კნიაზ აღრუთინცკიმ დოღლორუკოვმა“.

3. Qd-312—მეფის რუსეთის ჯარისკაცის მიხედვით ბლანერბერგის გაგზავნა ქუთაისის კათოლიკურ ეკლესიაში სინანულისათვის პორუჩიკ ხანდალევთან დუელის გამო, ექიმ უსპეხოვისაგან პატრი ფრანჩისკეს, 1838 წლის 3 თებერვალი;

„თქუენო სამღვდლოებაჲ
მოწყაღეო მწყემსო

ნებისამებრ უფლის კორპუზის კომანდირის, განცხადებულის მოწერილობასა შინა ჩემდამო ნაჩაღნიკის კორპუზის შტაბის თანამდებობის აღმასრულებელის უფლის დენერალმაიორის ბარონ ფონდერ ხოვენის იგ წარსულის იანერიდგან №რიგ-თა ჩინმოხდილი ესე კორნეტოვმა კარასირის პრინცის ალბერტ პრუსის პოლკის რიადოვოი მიხაილ ბლანერბერდი გასვლისთვის დუელში პორუჩიკ ხანდალევთან რომელ ესე უკანასკნელ დაჭრილ იყო ტყვიით დამბაჩის სროლით და მოკუდა იმ დღემდინ რადგან მსახურებას იგი ჩერნომორის ლინეიკის №10 ბატალიონში გამოიგზავნელმან ქუთაისის კათოლიკე ეკლესიაში აღსრულებებისათვის დანიშნულის უქაზით ეკატერინესლავცკის სასულიერო კონსისტორიის მიერ ამასთანავე შთადებულის პირით: ათი წლოვანებით საეკლესიო სინანული ოდესცა თავისუფალი დრო ჰქონდეს სამსახურისაგან ამაზედ პატივი მაქუს უწყებულ ვჰყო თქუენო სამღვდლოებაჲ უმორჩილესად გთხოვ თანახმად ზემო თქმულის

უქაზის ამასთანავე შთადებულის მოახსენოთ თქვენს სასულიერო მთავრობას თვითოეულს ნახევარს წელსა რათა მიწერილ იქმნეს მისგან საქართველო – იმერეთის სინოდალნი კანტორას რათა გაატაროს ბლანერბერდმა დადებული მმაზედ სინა-ნული.

ტეშმარიტების პატივისცემით და ერთგულებით პატივი
მაქუს ყოფად
თქვენის სამღვდელოების მოწყალის მწყემის
მორჩილი მოსამსახურე ექიმ ესპეხო
№ ოვ

გ თებერვალს ჩყლწ
ქ. ქუთაისს

მინაწერი: მისს სამღვდელოებას ქუთაისის რომის კათო-
ლიკის ეკკლესიის პატრი უფროს პატრი ფრანჩსკეს“.

4. Qd-313—ჯარისკაცის გამიღვესკის მიერ თოფით მეორე
ჯარისკაცის ვოიდოზა დალაშევესკის შემთხვევით მოკვლის გა-
მო სინანულის დადების შესახებ, ანდრეა პაცოვსკისაგან პატ-
რი ჩელესტინეს, 1836 წლის 23 თებერვალი;

„თქუნო სამღვდელოებაჲ
მოწყალეო მწყემსო

სამართლისამებრ წარმოებულისა კომმისიასა შინა სამხედ-
რო სულის ქალაქსა შინა ქუთაისსა დაწესებულისა სალდა-
თისა ზედა ჩერნომორსკის ლინენის მეექუსე ნომრის ბათა-
ლიონის ივანე კობილიანსკისა. განსჯილისა უეცრად სიკვდი-
ლისათვის თოფით სალდათის ვოიცესა დალაბეკოვისა აღ-
მონდა, რომელ განსჯილმან კაბილინოკიმ კე რიცხვისა, დე-
კემბრისასა წარსულის ჩყლდ წლისა აილო თავისი თოფი გა-
სასინჯავად არ იცოდა სრულიად თუ ის გატენილი იყო და
არცა აქუნდა მიხეზი მისის ფიქრისა, ამისათვის რომ ფალი-
ზედ სრულიად წამალი არ ეყარა დააცემინა ჩახმახი რაისაგან
თვინიერ ყოვლისა ფიქრის წარმოსდგა გასროლა და მოხვდა
მდგომარეს მასთან ზურგით სალდათს ვაცივესსა მარცხენა
ბეჭზედ რომელიცა იქვე დაეცა და მოკვდა და რომელ ესე სი-
კვდილი მოხვდა სრულიად უგანგებოდ და რომელ შოკი გან-
სჯილისა და მოკლულულისა არა რაიმე ჩხუბი და მტერობა
არა იყო და წინააღმდეგ მისსა იყვნენ იგინი მეგობრულად ესე
დამტკიცებულ არს მოწმეებისა ჩვენებითა რომელთაგან ავ-

რეთვე ჩანს, თუმცა არა დამტკიცებითად ისიცა რომელ თოკი განსჯილისა გატენილ უნდა ყოფილიყო თვით მოკლულისა მიერ რომელიცა დილით იმ კე რიცხვისა დეკემბრისასა მიდიოდა სანადიროდ ხოლო თოფი აღმოჩნდა უფალმან კორპუსის კომანდირმან ვერა იპოვა რა ამისგან ვერარად განზრახვა და გაუფრთხილებლობა განსჯილის კობილიანსკის მხრით წარმოებასა შინა თოფის სროლისასა შემთხვევისათვის ამხანაგისა მისისადმი სიკვდილისა, განუწესა მას კობილიანსკის განთავისუფლება სასამართლოსაგან და ტყვეობისასა ამას საქმისამებრ თვინიერ ყოვლისა შტრაფისა გარნა განსაწმედელად სვინდისისამებრ მის მიერ პერობილსა სარწმუნოებისა განკარგულებისამებრ სასულიერო კათოლიკის მთავრობისსა ქუთაისსა და აღსრულებისათვის მისსა წინა დამიდებს ქმნასა ჩემის დამოკიდებულის განკარგულებისასა რაისთვის მოწერილობისა ძალით ჩემდა მისის მაღალ აღმატებულებისა უფლის კორპუსის კომანდირისა კა დეკემბრით წარსულის ჩყლე წლისა №ჩიდ მაქუს პატივი ვაუწყყო თქუწნსა სამღვდლოებასა უმორჩილესად ვითხოვ მაუწყოთ მე რას სინანულსა და რამდენს ხანს კანონისამებრ კათოლიკისა სარწმუნოებისა თქუწნ დაუდებთ მას სალდათსა კაბილიანსკისა.

ჴემმარიტი პატივისცემითა და სრულიად ერთგულებითა
პატივი მაქუს გებად
თქუწნის სამღვდლოებისა
მოწყალის მწყემსის
მორჩილ მოსამსახირედ
ანდრია პაცოვსკი

იანვრის ჩყლე
ქუთაისს
მისს სამღვდლოებასა მოწყალის მწყემსსა კათოლიკის
კელესიის ქ. ქუთაისის პარტს ჩელესტინეს“.

5. Qd-322—მიწერილობა თურქეთის ქვეშევდრომ კათოლიკე პეტრე მეფისოვის მიერ მთავრობის განკარგულების აბუჩად აგდების დეტალური გამოძიების შესახებ, პოდპოლკოვნიკი მინგრელის ქვეითი ჯარისა ტიხონ ლისავეიჩისაგან პატრი ჩელესტინეს, 1828 წელი;

„თქვენო ღირსებაჲ
პატიოსნესო მამაოო ჩელესტინე

ქუთაისის კამენდათის თანამდებობისა აღმასრულებელმა უფალმა კაპიტანმა გრიშკოვმნა რაპორტითა ით-ს ამა ივლისი-დამ ნომრითა 742-თა მოახსენა იმერეთის მმართველს ღენერალ-მაიორს და კავალერს ღესსეს, რომელ ძალისა გამო მოწერილობისა გ-ს რიცხვიდამ ამა ივლისისთვისა ნომრითა 3183-თა მისდამი აღსასრულებელად განჩინებისა მის მმართველობისა საქმისა გამოძიებისა კათოლიკე ანტონა ბაღდამსკისაგან ოსმალთ ქუეშევრდომით კათოლიკეს პეტრე და იოსებ მეფისოვთაგან ფულისა ვითართაცა განჩინებითა დაეღვათ მათ ფიცი განწმენდისა, რომელიცა უნდა აღესრულებინათ მათ ეკკლესიასა შინა ხალხისა თანდასწრებით მღუდლის შეგინებით და დარიგებით, და ამისთანა განჩინებისა აღსრულებას შეუდგა ისი გრიშკოვი, სახელდობ იმ-სა რიცხვი ამა თვისასა საღამოს ხალხის მოგროვებისა და შებრძანებისა შემდგომ თქუწნისსა ეკკლესიაში სალოცავად მწუხრისა გამოვიცხადათ თქუწნ და ხალხს მეფისოვებისთან და შემდგომ გთხოვათ თქუწნ რაითამც დაწერილი ქართულის ენაზედ შეგონების წერილი წარუკითხოთ მეფისოვებს და ეგრეთვე სიტყვიერათაცა უყოთ მათ დარიგება რომელზედაც თქუწნ გიპასუხნიათ კამენდანთისათვის, რომელ ქართულის წერილის წაკითხუა კარგათ არ შეგიძლიანთ და ამისთვის დარიგება ისი ქართულათ დაწერილი უბრძანა მან წაკითხვად მყოფსა მასთან პერეოჩიკისა მაგიერათ თავისას პისმოვოდიტელს ღოლაბერიძეს, ხოლო მეფისოვებს უბრძანა, რათამცა მათ მოესმინათ ისი ყურადღებით, გარნა მეფისოვებით მაგიერ მათსა დაუწყეს სიცილი ღოლაბერიძეს და არა თუ მოესმინეს ყურადღებით კითხვა მისი, არამედ ამაყის ღექსით და ხმითა მბობდენ ჩუენ დარიგება არ გვინდაო, ჩუენ თვითონ სხუებს ვარიგებთო და მათგანი პეტრე ამაყად უძახდა ღოლაბერიძეს, რათამცა მან არ წაკითხოს დარიგების ფურცელი, არამედ გავიდეს ეკკლესიისგან შემდგომ გათავებისა ღოლაბერიძისაგან კითხვისა, კაპიტანმა გრიშკოვმა გთხოვათ თქუწნ შეგონება მეფისოვებთა, გარნა პეტრე მეფისოვმა კუალად ამაყურათ და ხმამაღლად იწყო ღაპარაკი ჩუენ არ გვეჭიერება დარიგება ჩუენ თვითონ ვიციოთ სხუაზე უფრო და თვითონ ვარიგებთ სხუასა და არ სურდა მოსმენა თქუწნის დარიგებისა და ამის გამო ვერც თქუენ შეიძელით მისდამი დარიგებისა და შეგონებისა მიცემა, და ამის გამო ითხოვს უფალი კამენდანთი გარდახდევინებასა მათგან კანონთასა. მისგან აღმატებულებათგან მიწერილობისა

თანა თვისისა კა-სა ამა ივლისსა ნომრითა ჩღზ-თა წარმო-
მიგზავნა რამე განცხადებული რაპორტის პირი წარმომიწერა
მე ჰქმნა ყოვლითა გარემოებათა ზედა დაწვლილებითა გამო-
ძიება ერთად კაპიტნის გრიშკოვითურთ და შემდგომ შესრუ-
ლებისა მათისა წარუდგინოთ მას განსახილველად.

ვითარისა მოწერილობისამებრ მე შეუდექ რა ამგვარსა გა-
მოძიებასა გთხოვთ თქუენო ღირსებავ მაუწყოთ მე ამასაგანსა
ზედა ვინ სახელდობ ჩინებულნი მოქალაქენი იყვნენ ეკკლე-
სიასა შინა დროსა კითხვისასა მეფისოვებითადმი შეგონებისა-
სა და ვითარის სახელდობ გამოხატულებასა შინა მდგომარე-
ობდა მათი უშუერი სიტყვები.

ჴეშმარიტითა პატივისცემითა და ჴუწშეგრდომილებითა მა-
ქუს პატივი გებად.

თქუენი ღირსების
მორჩილი მოსამსახურე

მინგრელიის ქუეითის ჯარის პოდპოლკოვნიკი ტიხონ ლი-
ნასევიჩი ბ კამენდათის თანამდებობის აღმასრულებელი კაპი-
ტანი პეტრე გიშკოვი

№გზ

ივლისის კდ დღესა

ჩყლწ წელსა

ქუთაისი.

მინაწერი: უსაჭირო წიგნები რუსების გამოცხადებისა თუ
სხუა.

6. Qd-333—მიწერილობა საავადმყოფოში გარდაცვალებული
ჯარისკაცთა კათოლიკეთა დასაფლავების შესახებ, ქუთაისის
კომენდანტისაგან პეტრი ჩელესტინეს, 1835 წელი.

„ქუთაისის კომენდანტისაგან

გამგებელს კათოლიკის სამღვდელოებისა ქალაქსა ქუთაის-
სა შინა პარტს ჩელესტინეს.

კანტორამ ქუთაისის ვოენნის ღოშპიტლისა ოტნოშენითა კ
ამა მაისიდამ №411 მაუწყა რა მე რომელმან გთხოვათ თქუენს
მაღალ ღირსებავ განკარგულება გამოგზავნასა ზედა სამღვდე-
ლოებისა კაცის აღსრულებისათვის საჭიროისა წესდებისა
დამარხვაზედ თანახმად კათოლიკის სარწმუნოებისა, მაგრამ
თქუენ გარდაწყუეტილებითად უარჰყავთ რა მისვლად ღოშპი-
ტალში განსუენებულისათვის მიცვალებულის ითხოვთ თქუწ

მოუტანოს მათსა კათოლიკის ეკკლესიაზედ, ითხივი ჩემსა განკარგულებასა რათამცა გვამნი გარდაცვალებულთაცა იყავნ დამარხულ საზოგადოს სასაფლაოზედ ქალისა გამო რადსა მე გთხოვ თქუენო მაღალ ღირსებაჲ მაუწყეთ მე გვამნი გარდაცვალებულთანი მდაბალთა ჩინთანი კათოლიკისა სარწმუნოებისანი შეიძლება დამარხვად საზოგადოს ღოშპიტლის სასაფლაოზედ მიცემულსა განკარგულებისამებრ მთავრობის მით მეტადრე ზაფხულის დროს, როდესაც მაღიად განსრწნადი გვამნი განტარებასა შინა მათსა ქალაქით შეიძლება იმექონიოს სავენებელი მხედულობა მაცხოვრებელთასა და თუმცა არა, მაშ რაისათვის თანასწორე ამისასა ნუ დუტყვებთ განუკარგველად დაუყონებელ გამოგზავნისათვის სამღვდელოებასა გვამისა აღსრულებისათვის საჭიროების მოთხოვნისამებ კანტორისა.

ქუთაისის კომენდათი.”

როგორც ვხედავთ, ამ დოკუმენტების ქრონოლოგიური ჩარჩო 1828-1873 წლებია, საიდანაც ნათელი ხდება, რომ რუსულ არმიას ჰყავდა სხვადასხვა კონფესიის აღმსარებელი, მათ შორის კათოლიკე მრევლი, რომელიც არ ყოფილა დამალული. აღნიშნულმა წერილებმა ჩვენი ყურადღება ამ შემთხვევაში მიიქცია ერთი თვალსაზრისით, პატრე იმ ლათინურ დოკუმენტში არც ცალკე ჯგუფად გამოყოფს მათ და არც უცხო ტომთა რაოდენობაში მიუთითებს. რატომ? იქნებ მან ჩათვალა, რომ საერო ხელისუფლისათვის მათი რაოდენობა ისედაც ცხადი იყო და არ მიიჩნია საჭიროდ მათი მითითება? ერთი კი ფაქტია, იმ დროის ქუთაისში მცხოვრებ კათოლიკეთა ზუსტ რაოდენობას კათოლიკე მისიონერები ან არ იცნობდნენ, ან შეგნებულად მაღავდნენ, კონკრეტული, გასაგები მიზეზების გამო. აქვე დავუმატებთ ერთ მოგვიანო ცნობასაც, 1903 წელს საქართველოში უმოგზაურია ტირასპოლის ეპარხიის ეპისკოპოსს ედუარდ ბარონ-დე როპპს და ქალაქ ქუთაისში მას 500-600-მდე კათოლიკე უზიარებია და „მირონი უცხია“. „საქართველოს ისტორიის ნარკვევების“ V ტომში აღნიშნულია ქუთაისის 1865 წლის მოსახლეობის რაოდენობა -- 11807, აქვე ავტორს მითითებული აქვს, რომ „დასავლეთ საქართველოს ქალაქების მოსახლეობაზე სრული ცნობები არ აქვთ“. მართალია, როპპის მოგზაურობასა და აღნიშნულ პერიოდს შორის დაახლოებით 40 წელი, მაგრამ როგორც წესი, ძნელბე-

დობის ჟამს ერის დემოგრაფიული სურათი რთულად იცვლება, ასე რომ, დიდი სხვაობა ქუთაისელთა რაოდენობაში, სავარაუდოდ, ვერ იქნებოდა, აქედან გამომდინარე 500-600 კათოლიკე, ქუთაისის მოსახლეობის 4-5 % შეადგენდა. თუ გავითვალისწინებთ იმასაც, შესაძლოა ქალაქში ეცხოვრა სხვა რელიგიის აღმსარებლებსაც, მივალთ ერთ დასკვნამდე, მცირერიცხოვანი ერის ერთი პატარა ქალაქისთვის ეს ციფრი არც თუ ისე სახარბიელო იქნებოდა. კიდევ უფრო საგანგაშო ინფორმაციას შეიცავს Сворн. статист. свед. о Кавказе, т. I. отд. 2 გვ. 63, რომლის მიხედვით: კათოლიკენი ქუთაისის მოსახლეობის, დაახლოებით, მეოთხედს შეადგენენ. სწორედ ამიტომ შემოთვლილებოდა მართლმადიდებელი მოძღვარი და გასაგებია მათი სურვილიც, დაეზუსტებინათ კათოლიკეთა რიცხვი ქუთაისში.

ბევრად უფრო საკამათო აღმოჩნდა პატრის ცნობა ეკლესიის შემოსავლისა და საარსებო წყაროს შესახებ. კათოლიკური ეკლესიის კაპიტალი საკმაოდ მწირად გამოიყურება პატრეს მონაცემებით. პატრე აზუსტებს, რუსული მმართველობის შიშით ქართველები ერიდებოდნენ კათოლიკე პატრებისა და ეკლესიების დახმარებას. ფაქტია, ტაძრის ქონების გადარჩენის მიზნით, რაც ეკლესიის, როგორც სახელმწიფოში არსებული ერთ-ერთი ორგანიზმის აუცილებელი პირობაა, ის იძულებული გახდა, სწორი მონაცემები დაემალა ან შეენიღბა.

ამ ფაქტების გასარკვევად ჩვენ მოვიშველიებთ ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში დაცულ ერთ ხელნაწერს -529 „დავთარი ქუთაისის პრემის კათოლიკეთ ეკკლესიისა, რომელსა შინა იწერების ყოველი შემოსავალი და გასავალი ამავე ეკკლესიისა. დაწყობილი 1845-სა წელსა იანვრის 14-სა დღესა. და არს წელთათვის. 1845-სა და 1846-სა“. აღნიშნულ ხელნაწერსაც აქვს კათოლიკური ეკლესიის ბეჭედი. ხელნაწერი დაყოფილია ორ ჯგუფად „შემოსავალი და გასავალი და ხარჯი“. როგორც ხელნაწერის ანოტაციიდან ჩანს, მსგავსი დავთარი ეკლესიას უნდა ეწარმოებინა ყოველ წელს, სავარაუდოდ, ასე იქნებოდა 1839 წელსაც. სამწუხაროდ, ამ ეტაპზე ჩვენ აღნიშნული ჟურნალი ვერ მოვიძიეთ, მაგრამ ეს დავთარიც ბევრ საინტერესო ფაქტს ჰყვენს ნათელს. კერძოდ, პატრი არსად ახსენებს ტაძარში გაყიდული საეკლესიო ნივთების შემოსავალს, არადა აღნიშნული ხელნაწერი სავსეა მსგავსი შემთხვევების დასახელებით, პირველივე ფრაზა სწორედ ამით იწყება: „საღღარში

გაყიდული სანთლისა და განზანაქისა შემოვიდა 1 მანეთი და 68 თეთრი“ (2r).

თუმცა აღენიშნავ, რომ Var-53-ში მას მოჰყავს ერთი საინტერესო და ორაზროვანი ფრაზა, რომ ტაძრის შემოსავალი არ არის სტაბილური და რომ მას ჰქონია დამატებით 4-5 შემოსავლის წყარო. თუ რა დამატებით „კაპიტალზე“ საუბარი ის არ აკონკრეტებს. ვივარაუდოთ, რომ ეს შეიძლება იყოს სწორედ ეკლესიის მაღაზიიდან მიღებული თანხა. ასევე არ არის ყურადღება გამახვილებული შესაწირავებზე მრევლისა და ჩამოსული სტუმრების მხრიდან, არადა ქართული ხელნაწერი სავსეა მსგავსი ფაქტებით: 7r-ზე წერია: „1846 წლის იანვრის 6-სა დღესა დღესასწაულისა შინა ნათლის-ღებისა შემოვიდა ჯვრის შესაწირავი ფულათ თუ კაცებში და თუ ქალებში ერთიანათ ოცდა ჩვიდმეტი მანეთი და თორმეტი კაპიეკი“, არის შესაწირავები საეკლესიო ინვენტარისა და ნივთების შესაძენად: „იაკობ ზუბალოვის მეუღლემ შესწირა ზეთისათვის სამი მანეთი“ (8r);

არის საუბარი სხვა ტიპის ფულად შემოწირულობასა თუ დაწესებულ გადასახადზე, ამავე წლის „იანვრის 15-სა დიმიტრი თუმანოვმა ნათლობისა 1 მანეთი გადაიხადა“ (7v); ამ ხელნაწერის მიხედვით, შესაწირავებს არ აკლებდა მრევლი ტაძარს სხვადასხვა დღესასწაულებზე, რელიგიური რიტუალების აღსრულებისას, აქვე წავაწყდით ერთ საინტერესო ფაქტსაც: „1846 წელსა აპრილის 7-სა დღესა ქუთაისის კათოლიკე ეკლესიასა შეწირულის ვექსილისათვის იოსებ ზუბალოვისაგან სარგებელში მიიღო დღეის ამა ქუთაისის კათოლიკეთა ეკლესიის დეკანოზმან დონ ანტონ გლახოვმან ქუთაისის უეზდნის კაზნაჩეისტიკიდან სამოცდახუთი და ოცდაათი კოპიეკი ვერცხლისა“ (9v). თამამად შეგვიძლია ვადიაროთ, რომ ეს იმ დროისთვის საკმაოდ დიდი თანხაა. ეს ფაქტი საინტერესოა პოლიტიკური თვალსაზრისით. თუ გავითვალისწინებთ, რომ საუბარია კათოლიკური ეკლესიისათვის საკმაოდ მძიმე, რეპრესირებულ პერიოდზე, სახელმწიფო მოხელის მხრიდან ან გაბედულებათა ეს ქველმოქმედება, ან აკრძალვა არ უნდა ყოფილიყო ისეთი კატეგორიული, როგორც კათოლიკე პადრე მიუთითებს.

ამავე ხელნაწერში წავაწყდით ასეთ ფაქტსაც: „1846 წლის ივლისის 21-სა შთაწერილ არს შემოსავლად ეკლესიისა რვა მანეთი ვერცხლისა მოცემული ანგლიჯანის მარისაგან, მის

მიერ წადებულის კირისა ამა თვეში რომელიც იყო ოთხმოცი კოდი, კოდი ორ შაურათ (დონ ანტონის ნებით ესე)“ (10v), სულ საუბარია 8 მანეთზე, მეორე დღეს ხდება ერთი საინტერესო ფაქტი, რომელიც სხვა ინფორმაციასაც აცხადებს, კერძოდ: „პეტრე მღებროვისაგან მიღებული იქმნა ერთი წლის სრული ქირა ორმოცდა თუთხმეტი მანეთი ვერცხლი იმ დუქნისა რომლისა შინაცა თვითონ დგას ეკკლესიის დუქანში, ამა რაოდენობასა შინა ფულისა შერიცხულ იქმნა ხუთი კვიტანცია შემადგენელი რვა მანეთისა და თუთხმეტი შაურის ვერცხლისა 1845-ისა და ამა წლის 1846 –ის წლისათვის პოლიციის და მის მიერ მიცემული; და ესრედ ამის გამორიცხვით დღეს მიღებულ იქმნა ორმოცდა ექვსი მანეტი და ხუთი შაური ვერცხლია (ამასა ზედა მიღების წერილი მისცა უფალმან დონ ანტონ გლახოვმან ამავე რიცხვში დაწერილი)“ (იქვე), ე. ი. ტაძარს ჰქონია დუქანი, საეჭვოა, ეს 1839 წლის შემდეგ გაეხსნათ, რადგან სწორედ ამ პერიოდში ძლიერდება წნეხი კათოლიკურ ეკლესიაზე, განსაკუთრებით ისეთ რეგიონებში, სადაც ის ძლიერი გახლდათ, როგორც ჩანს, ქირის აღებაში ეკლესიას ეხმარება პოლიცია. ისიც ჩანს, კათოლიკურ ეკლესიას უფრო მეტი მატერიალური ბაზა ჰქონია და უფრო დაცულიც ყოფილა სახელმწიფო კანონმდებლობით, ვიდრე ამას ოფიციალურად აცხადებს ტაძრის წინამძღვარი.

1846 წლის 12 საქტემბერს ხდება ჩვენთვის ერთი მეტად საინტერესო ფაქტი, „ერთი ტრეტისა ამა სეკტებრისათვის პირველამდი მხვედრსა გამორიცხულის ლომინ ერისთავის პენციისაგან რომელიც ეძლევის ამა ქუთაისის კათოლიკეთ ეკკლესიასა შეწირული ვექსილისათვის იოსებ ზუბალოვისაგან; სარგებელში მიიღო დღეს ამა ქუთაისის კათოლიკეთ ეკკლესიის დეკანოზმან დონ ანტონ გლახოვმან ქუთაისის უეზდნის კახნაჩისტკიდამ სამოცდა სამი მანეთი და ოცდაათი ვეცლისა ხოლო ორი მანეთი მიცემული იქნა იმავე კახნაჩისადმი“ (11v), ე. ი. ეკლესიის მსახურები გარკვეულ ანაზღაურებას თუ „სარგებელს“ ღებულობდნენ სხვადასხვა მომსახურებისათვის და არც თუ მწირს. ლათინურ Var-53-ში კი რატომღაც სასულიერო პირების ამგვარი ფინანსური სარგებელი აღნიშნული არაა, პირიქით, საუბარია მეტად „შეიწროებულ“ მატერიალურ შესაძლებლობებზე.

გვინდა აღვნიშნოთ ერთი ფაქტიც: 1846 წლის 13 დეკემბერს საეკლესიო ჟურნალში ჩაუწერიათ: „შთაწერილ არს შემოსა-

ვალად ჩვიდმეტი მანეთი და ათი შაური ვეცხლისა შეწირული გარდაცვალებულის ტერ ანტონ თუმანოვის მიერ, რომელიცა ანდერძითა თვისითა დაეტოვებინა, რომელ დაშთა რა მას საათი, გაყიდვისა თანა მისისა მიეცათ ეკლესიისათვის ნახევარი ფასი, მამისათვის ძმამან მისმან გასპარ თუმანოვმან დღეს მისცა 17 მანეთი და 50 კაპიკი“ (14v), ანუ მრევლი ანდერძსაც კი ტოვებდა, რომ მის ოჯახს მისი გარდაცვალების შემდეგ რამე ნივთი ან შესაბამისი თანხა შეეწირათ ეკლესიისათვის.

როგორც ვხედავთ, ამ ჟურნალმა პატრის მიერ მიწოდებულ ინფორმაციაზე ბევრი ეჭვი გააჩინა.

ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში დაცულია კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი საბუთი, **Qd-977 კათოლიკური ეკლესიის დანახარჯისა და გასაფლის წიგნი, 1839 წელი**. თუმცა მას ახლავს გრაფა: „ამას ქვემო სწერია რაც ეკლესიის ფულები არს ჩემოწ. ხარების საქმეზე“.

ამ დოკუმენტშიც შემოწირულობების სხვადასხვა ვარიანტია ჩამოთვლილი, კერძოდ, სხვადასხვა მოხელეთა სავალდებულო გადასახადები. Var-53-ში პადრე ახსენებს მოჯამაგირეებს, როგორც მათდამი დაქვემდებარებულ პირებს და არა მრევლს, სხვა არაფერია ნათქვამი მომსახურე პირებზე, თუმცა მათდამი გაფორმებულ ხელშეკრულებებში გამოჩნდა კათოლიკური ეკლესიის შემოსავლის სხვაგვარი წყაროც. ეს საბუთებია:

1. D-316—ეკლესიის მოჯამაგირის გრიგოლას ჯამაგირის 9 მანეთის გარდაწვევტილების წიგნი, პატრე ბონავენტურასგან ნამოჯამაგირად გრიგოლას, 1839 წლის 13 ივლისი

„1838-სა წელსა აგვისტოს 13-სა ეს წერილი მოგეცი მე ამის ქვემოთ ხელის მომწერელმა შენ გრიგოლას რომელიც ერთ წელიწადს იყავი ჩემთან ეკლესიისათვის მოჯამაგირეთ და გაგითავდა მაისის ჩვიდმეტსა და ამ წელშიდ გერგებოდა ოცდათექვსმეტი მანეთი და სხვა გასტუმრებული ხარ და დარჩა ცხრა მანეთი და მე უნდა მოგცე.

პ. ბონავენტურა.

ამ ცხრა მანათსი უნდა ავიღოთ ერთი ხარი რომ დაკარგეთ იმისი და რაც რომ ერთი კაცი დააფასებს მესამედი უნდა გადახდეს ამ ცხრა მანათიდაშ“.

2. D-972—წერილი კათოლიკეთა რვა ხარისა და ორი კამბაჩის მიბარების შესახებ, ანდრია ვარდანიძისაგან პატრს ქეროვიმას, 1840 წელი 22 ოქტომბერი.

„წელსა 1840-ს ოქტობრის 22-სა დღესა მე ქვემორე ამისა ჳელისა მომწერელი ვარციხეს მცხოვრები სახაზინო ყმა ანდრია ვარდანძე გაძღვე ამ წერილსა, თქვენ უსამღვდელოეს პატრი ქერუბინე სარავეცელს, მას შინა რომელ შენ მომაბარე თქვენის ეკლესიის რვა ხარი და ორი კამბეჩი შესანახვით დღეი-დამ მომავლის 1841-ის წლის აპრილის პირველამდი, რომელთ მოვლისა და შენახვისათვის უნდა მომცე თვეში სამიმანეთი და ნახევარი და ერთი თვის ქირა წინდაწინ მივიღე, კარგათ ერთგულებით უნდა მოუარო, და ვინ იცის თუ რომელიმე ჭირით ანუ სხვა ანაზღის შემთხვევით მოკვდეს, მაშინ უნდა შეგატყობინო გაჩვენო, და მე იმაში არაფერი ზარარი მექნება და თუ ჩემის ყურის უგდებლობით დაგვარგო, და ან მიუვ-ლელობით გაუჭირვო რამე, მაშინ უნდა გარდავიხადო. ამას-თანავე არის დაკარგული ერთი ხარი ტყეში თუ იპოვნე საპოვნელა უნდა მომცე, და ისივ ამ რვა ხართან და ორ კამ-ბეჩთან შევინახო. რასა შინა ჳელს ვაწერ (აქ არის ხელწერა)“.

ამავე ტიპისაა სხვა დოკუმენტებიც, 3. II- 973—მოჯამა-გირეობის წიგნი ქუთაისის ეკლესიის პატრი ბერნარდე ბოლონიელისაგან ს. შხეფს მცხოვრებს ივანე შაფათავას, 1841 წლის 21 მაისი;

„წელსა 1841-სა მაისის 21-ას დღესა, ეს წერილი მოგეცი მე ქვემორე ამისა ხელის მომწერელმა ქუთაისის კათოლიკეთა მღვდელ მონაზონმა პატრი ბერნარდე ბოლონიელმა შენ შხეფს მცხოვრებს ნიკოლაე გრიგოლის ძეს დადიანოვის კაცს იოვანე შაფათავას, მას შინა რომელ შენის ნებით დამიდექი მოჯამაგირეთ ამ პირობით რომ თუ ერთს უღელს კამბეჩს და ერთ უღელ ხარს მოუარე თვის თავზედ უნდა მოგცე ცამეტი აბაზი და ერთი ქალაბანი, და უკეთუ ვერ მოუარე, მარტო, მაშინ ერთი თვის თავზემოგცე თერთმეტი აბაზი და ერთი ქალაბანი ყოვლის უმიზეზოთ, და თუ რამე დამიშავე ან დამაკლე, ან ცხეფვრ, ყოველა უნდა შემისრულო, რომლისა ზედაც ჩემს საკუთარს ხელს ვაწერ დ. ერნადო ლა ალოგნა.

ბატონი პატრი ბერბარდესი და ივანიკა შაფათავას თხოვ-ნით ვწერ და მოწამეც ვარ სიმონ ყაუხჩოვი.“

4. II-976—პირობის წიგნი კათოლიკეთა 7 ხარისა და 2 კამეჩის მიბარების გამო, ივანე წულაიასაგან კათოლიკური ეკლესიის გამგეს, 1843 წლის 11 ნოემბერი.

„წელსა 1843-სა ნოემბრის 11-სა დღესა 3 ქვემორე ამისა ჳელის მომწერელი, სკურალს მცხოვრები ნიკოლაე დადია-

ნოვის ყმა, ივანე წულაია ამ წერილს გაძღვევ, თქვენ ქუთაისის კათოლიკეთ ეკლესიის გამგეს და უფროს უსამღვდელოეს პატრი პალისანცილას, მას შინარომელ თქვენ მომბარე ეკლესიის **შვიდი ხარები და ორიკამბები**, ამ ზამთარში შესანახავათ და მოსავლელათ და თქვენ უნდა მამცეთ თვეში ორი მანეთი ქირა, ერთი ქალაბანი და რვა აბაზი თვეში სასმელ საჭმელისათვის, და ორი კვირას სასმელ-საჭმლისა 4 აბაზი წინდაწინ მივიღე; კარგათ ერთგულობით უნდა მოუარო და ვინ იცის თუ რომელიმე ჭირით ანუ სხავ ანაზღის შემთხვევით მოკვდეს, მაშინ უნდა შეგატყობინო და გაჩვენო და მე იმაში არაფერი ზარარი მექნება და თუ ჩემის ყურის უკლებლობით დაგკარგო და ან მოუგლელობით დაუშავდეს რამე, მაშინ უნდა გარდავისადო რასა შინა ხელს ვაწერ და ყაბული მაქვს ამ პირობის ივანე წულაია, და რადგან ივანემ წერა არ იცოდა და იმას თხოვნით დაწერილი ჩამოვართმევით ხელს ვაწერ და მოწამეცა ვარ სილვა ავშილავა.

ივანე წულაიას თხოვნით ვწერ წერილსა ამას და მოწამეცა ვარ სიმონ ყაუხჩოვი.

ამის სასმელ-საჭმელში მივეციოთ რვა აბაზი კიდევ, რომ შევეუსრულეთ თვე ნახევარი საჭმლისა 20 ნოემბერს.

ამ თვეს მივეციოთ დეკემბრის 19-სა დღესა ერთი თვისა რვა აბაზი, რომ შევეუსრულეთ მომავალ წლის თებერვლის 5-ამდე. იანვრის 31-ს დღესა მივეციოთ რვა აბაზი კიდევ მომავალი მარტის 5-ამდე შევეუსრულეთ.

ამ იოვანეს წულაიას ანგარიში გაუსწორეთ 1844-ის წლის აპრილის 6-ს დღესა, რომელმანაც სრულეებით ჩაგვაბარა ხარკამეჩი და მივეციოთ სულ ერთიანათ 10 მანეთი 60 კაპეიკი (აქ არის ხელწერა, გაურკვევლია ვისია)“.

საბუთში დასახელებული რაოდენობა ჩამოუვარდება ლათინურ საბუთში მოყვანილ პირუტყვის რაოდენობას. ქრონოლოგიური სხვაობა დოკუმენტებს შორის უმნიშვნელოა.

არის რამდენიმე დოკუმენტი, რომლებშიც ჩამოთვლილია მიბარებული ნივთების სია და აღნუსხულია პირთა ვალი ეკლესიისა თუ პატრის წინაშე.

5. II-956—დათიკა ქორქაშვილთან მიბარებული ნივთების სია (თარიღი მითითებული არ არის).

„დათიკა ქორქაშვილთან არის ორი ბაჯადლის ოქრო გაბრიელის ხელით წადებული ოცი ცხვარი და თხა სამოცდაათ მარჩილათ გამოართვა ცაგერელს.

ორას ორმოცდათოთხმეტი მარჩილი ცაბერლიც ერთი სატევარი, ერთი კუდა ხარი, (ერთი ცხენი ერთი-ორი ყავს-ეს წაუშლია), სხვა წერილი ნახარჯი თითონ უწერია და ზოგი ჩანს დავთარზე სწერია და თითონაც აქ იმ ცხრა სხმალს ქესას გარედა შემოტანილი რომელიც თითონ გითხრა გიწერია და მე კი არ ვიცი ერთი ვიცი ოცი მარჩილი ყასბებსათ ვინ გამოერთმია ვნა ასორმოცდაათ მარჩილათ ჯორის ფასად

ქ. ერთი ცხენი გიორგი გელოვანმა გამოგზავნა ასორმოცდაათ მარჩილათ ჯორის ფასად.

დათიკას ანაწერი ქორქაშვილისა“.

6. II-959 – ვალის წიგნია, სია დასავლეთ საქართველოდან, (აქ მითითებულია საუკუნე 18-19);

„ქ. ბიჭია დოისყულს მართევს ცხრამეტი ყურუში კიდევ მართებს ოცდაექვსი ყურუში

ქ. ვახტანგა ვაგალაშვილს მართებს ცხრა ყურყში და ექვსი ფარა

ქ. მაშეიას აფხანაკს მართებს ათი ყურუში

ქ. ქიხოსრო ქორქიას მართებს ხუთი რემა ერთი ორი ყურუში

ქ. რვა მარჩილი წულაია ახტოულას მართებს რვა მარჩილი

ქ. ბებუია წულაიას მართებს ცხრა ყურუში

ქ. ვახტანგას ძმას კაკალაშვილს მართებს ათი რემი ჩითის

ქ. გაბუციას მართებს რემი ჩითის სამოცი ფარა. სასწროფოსი ხუთი მარჩილი ჩითის

ქ. ბეჟანკა გეგეჭკორს მართებს სამი ყურუში ლაფჩინის სამი ლადარიკონი რკინა

ქ. ივანიკა გოგიჯანაშვილს მართებს ორმოცდაერთი ყურუში და ნახევარი

ქ. ათი რემი გოგიას ცოლს მართებს

ქ. კაცია დისაძეს მართებს ოცდასამი ყურუში

ქ. გიორგი ქორთეს გურულს მართებს ოცდათრამეტი ყურუში

ქ. როსტომა ჩანჩკას მოყვარე ჯაყელს მართებს თორმეტი ყურუში

ქ. ნიკოლოზ წინამძღვარს მათ წადებინა ექვსი ლადარიკი მატყელი ერთი სასწრაფო სასწრაფოს ფასი ოთხი ყურუში კიდევ ერთი ლინი ოთხი ყურუში კიდევ სამი მანათათ გამოგიგზავნენიკილოზ არქიმანდრიტს მართებს თერთმეტი ყურუში

ქ. ნიკოლოზს ერთი ცხენი აბარია თეთრი ცხენი

- ქ. როსტომა მოურავს აქ ერთი ხარის კაბა
- ქ. როსტომას აქ ერთი კარგი ლეკური
- ქ. მოურავს ყავს სინო ცხენი დედა-შვილს აბარია
- ქ. ერთი ცხენი წყალთა შუა იყო და წაიყვანა მოურავმა
- ქ. ერთი ცხენი ჩოხა რომ მისცა იმას ყავს“.

7. D-964 – ხალხის აღწერის ნუსხის ნაწილები (აქ მითითებულია ჩამოთვლილი ხალხის ვალი);

დოკუმენტში ჩამონათვალი შეადგენს 125-ს, მაგრამ რომელ ერთეულზეა საუბარი ან რა მართებს აქ დასახელებულ ხალხს, გაუგებარია.

8. D-982 – ვალების ნუსხა (აქაც მითითებულია 19 საუკუნე)

- „ქ. ვასილ ივანის კაპიტანს მართებს ათი ასფარკანი
- ქ. ერშოს აქ ოცდა რუა ასფარკანი
- ქ. ივან პეტროვის მართებს ექვსი ასფარკანი და ოთხ-მოცდა თერთმეტი ფარა
- ქ. ბულაკოვის მართებს სამი ბაჯადლო
- ქ. არევიანცკს მართებს თურამეტი ასფარკანი
- ქ. ანჯინერს მართებს ოცდათუთხმეტი ასფარკანი და სამოცდაათოთხმეტი ფარა
- ქ. ცურკოვს კაპიტანს მართებს ოცდაერთი ასფარკანი და ათი ფარა
- ქ. ორმოცი ყურუში მიქელა აფცრის მართებს
- ქ. ცურკოვ კაცი (დაწვა) მაგცა“.

გაურკვეველია ამ დოკუმენტებში მითითებული ნივთები და თანხა რატომ „მართებს“ აქვე ჩამოთვლილ ადამიანებს. შესაძლოა, ეს არის ხარკის მსგავსი სავალდებულო გადასახადი. ერთი კი ფაქტია, ყველა ეს ნივთი თუ თანხა ეკლესიის ყულაბას მნიშვნელოვნად ავსებდა.

მ. თამარაშვილს თავის წიგნში „ისტორია კათოლიკობისა ქართველთა შორის“ მოჰყავს პატრი ფილიპეს წერილი პროპაგანდის წინაშე, რომელიც 1815 წლით თარიღდება და საკმაოდ ვრცელია, სადაც საუბარია ზოგადად საქართველოში არსებულ მდგომარეობაზე და ქუთაისთან მიმართებაში აღნიშნავს: „იქაური ეკლესია ხისაა, მაგრამ სუფთა და ადამიანს ღვთის სასოებას უნერგავს გულში. სახლის კედლები ზოგი ხისაა, და ზოგიც ქვისა; იქვე საბაღო ადგილი აქვს. გარდა ამისა, იმ მონასტერს აქვს ერთი პატარა სოფელი შვიდი ანუ

რვა მოსახლით, რომელიც სოლომონ მეფემ მიცვალებულ პატრი ნიკოლას აჩუქა. რუსის მთავრობამ დღევანდლამდე შეგვარჩინა. იმ სოფლიდან მთელი წლის საყოფი ღვინო შემოდის და ეგრეთვე სხვა რამეებიც“. იგივე პატრი 1822 წელს აღნიშნავს: „ქუთაისის მონასტერი ხისაა და აქვს ორი ბაღი, რომელიც ეკლესიას და მონასტრის მოშორებით არის. ეგრეტვე ქუთაისის ახლოს აქვს ერთი ხუთ-კომლიანი სოფელი. ეს სოფელი სოლომონ უკანასკნელმა მეფემან აჩუქა მიცვალებულ პატრი ნიკოლა ლუთილიანელს. ის ხუთი მოსახლე ჭირნახულის ერთ ნაწილს პატრებს აძლევს, რა შემოსავალიც ღიდი არაფერია, რადგან იმერლებმა ხვნა-თესვისა ხელობა არ იციან, მასთანავე საკმაოდ ზარმაცნიც არიან“. 1839 წელს კი პატრი ხეროვიმა აღნიშნულ სოფლებსა და იქიდან შემოსავალზე არაფერს ამბობს.

როგორც ვხედავთ, არც ერთ დოკუმენტში არც ერთი პატრე არ საუბრობს იმ „ღიდ სარგებელსა და კარგ შემოსავალზე“, რაზედაც ინდოეთიდან მიანიშნებდა საქართველოში ნამყოფი კაპუცინი იოსებ-ანტონ ლივორნელი რომში გაგზავნილ წერილში 1841 წელს, რომელიც სომხური და ფრანგული კათოლიკური რიტის დაპირისპირებას შეეხება. ის წერს: „სომხის კათოლიკე მღვდლებს უნდათ, არა მარტო იუფლონ ულათინოდ, არამედ ეგრეთვე უნდათ, რომ კაპუცინების ეკლესიები და მონასტრებიც თვით დაიპყრან, მარტო იმიტომ იქ ღიდი სარგებლობა და კარგი შემოსავალია“.

აღნიშნული დოკუმენტის, კერძოდ Var-53-ის, განხილვისას ჩემი დაეჭვება კომენდანტის თხოვნამ ინფორმაციის ფარულობასა და მოპასუხის არჩეულმა ენამ გამოიწვია, რატომ აირჩია პატრე ხეროვიმამ საპასუხოდ „მკვდარი“ ენა – ლათინური? იქნებ საერო მოხელეებსაც აწყობდათ ინფორმაციის გაჟალბება, ან ადგილი ჰქონდა კორუფციულ გარიგებას? ეს საკამათოა. ერთი კი ცხადია, პატრემ არაჩვეულებრივად იცოდა, სახელმწიფოს მართავს ორი უდიდესი ძალა – ადამიანი და კაპიტალი. სწორედ ამ რესურსების მართებული განკარგვაა სახელმწიფოს შენებაში უმთავრესი, ამიტომ ასეთ საიდუმლოს გონიერი მმართველი არ გასცემდა. ეს არის დოკუმენტურ მასალებში ამგვარი უზუსტობების უმთავრესი მიზეზი. ამავე მიზეზით პადრე ხეროვიმამ, რომელიც, სხვათა შორის, კარგად ფლობდა ქართულ ენას, სახელმწიფო მოხელეს თავის ქვეყანაში ოფიციალურ მითხოვნაზე უპასუხა არა

სახელმწიფო ენით, არამედ იმ ენით, რომელიც რამდენიმე მწიგნობარმა თუ გიმნაზიელმა იცოდა ქუთაისში. ყოველივე ეს, კერძოდ, დაპირისპირება ორ უდიდეს ძალას შორის, იდეოლოგიური ჭიდილი იყო თუ პოლიტიკური, სახს უსვამს საქართველოს მნიშვნელობას მაშინდელი მსოფლიო თანამეგობრობაში, პოლიტიკურ ცხოვრებაში, რასაც, როგორც ჩანს, ჩვენი უცხოელი „სტრატეგიული პარტნიორები“ უფრო ობიექტურად ხედავდნენ და აფასებდნენ, ვიდრე მაშინდელი ქართული პოლიტიკური თუ არაპოლიტიკური ელიტა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

არქანჯელო ლამბერტი, 1901: არქანჯელო ლამბერტი, სამეგრელოს აღწერა, ტფ., 1901.

ბარონ-დე როპპი, 1903: ყოვლად სამღვდელო რომის კათოლიკეთა, ტირასპოლის ეპარხიის ეპისკოპოსი ედუარდ ბარონ-დე როპპი და მისი მოგზაურობა საქართველოში, თბ., 1903.

გულანი, 1989: გულანი, ფილოლოგიურ-ისტორიული ძიებანი, თბ., 1989.

თამარაშვილი, 1902: თამარაშვილი მ., ისტორია კათოლიკობისა ქართველთა შორის, თბ., 1902 წელი.

ისარლოვი, 1898: ლ. ისარლოვი, ქართველი კათოლიკენი, ტფ., 1898.

ნარკვევები, 1970 – საქართველოს ისტორიის ნარკვევები, ტ. V, თბ., 1970.

ოგიცკი, 2000: დ. ოგიცკი, მდ. მაქსიმ კოზლოვი, რომაული კათოლიციზმი, თბ., 2000.

პავლიაშვილი, 1990: ქ. პავლიაშვილი, კათოლიკური ეკლესია და საქართველო, XVIII საუკუნის I ნახევარი, თბ., 1990.

ტაბალუა, 1962: ი. ტაბალუა, საქართველო-საფრანგეთის ურთიერთობა, თბ., 1962.

ჭიჭინაძე, 1905: ზ. ჭიჭინაძე, ქართველ კათოლიკეთა ვაჭრობა, ტფ., 1905.

**CHRONICLES OF KUTAISI CATHOLIC CHURCH
(XIX CENTURY, 30S)**

Summary

The history of Georgia in XVIII-XIX centuries stands out by the significant changes. The search for the strategic partner finally turned Georgia into governorate to the Coreligionist Russia de jure under “Georgievsk Treaty”. Though, the struggle for the influences on this most significant and strategic country continued between Coreligionist Russia and Catholic Europe.

In the mentioned article, we are talking about the Catholic Church history of one of the cities and namely Kutaisi where, under the factual materials, the struggle for influence between Russia and the West is proved. It is well-known fact that the state stands on two resources – human and capital. The main thing in construction of a state, the main thing is the right management of the resources. So, the wise ruler does not release such a secret. This is the main reason for the fact that the written sources kept at Manuscripts national Center contain controversial information. The fact is one, Georgia, despite the little geographic scale, presented interesting political territory for the great states and the interest towards it was not so minor.